

Egészséges Vásárhely Program

Közelebb az emberekhez – az eredményes hódmezővásárhelyi program tanulságai

Dr. Kallai Árpád, Gyurisné Pethő Zsuzsanna

Hódmezővásárhely M.J.V. Erzsébet Kórház-Rendelőintézet

Az Egészséges Vásárhely Program elmúlt években szerzett tapasztalatai és elért eredményei bizonyították: a nemzeti népegészségügyi programok csakis akkor lehetnek sikeresek, ha az országos és nemzetközi szakmai irányelvekhez, illetve útmutatásokhoz helyi szinten megvalósuló kezdeményezések társulnak, amelyek egyrésztől a speciális helyi igényeket és lakossági környezetet tekintik kiindulópontjuknak, másrészt támaszkodnak az egészségügyi ellátórendszerhez közvetlenül nem kapcsolódó közösségi szolgáltatóintézményekre.

A népegészségügyi programok sikere tehát a széleskörű helyi összefogásban rejlik: a prevenció tevékenységét – a szakmai és motivációs célkitűzések definiálását követően – az érintettekhez legközelebb álló szakemberekre, pedagógusokra és háziiorvosi teamekre kell bízni annak érdekében, hogy az országos népegészségügyi célok teljesüljenek. Az egészségügyi ellátórendszer kiemelt szerepe e tekintetben az, hogy biztosítsa a prevenció megfelelő szakmai és infrastrukturális hátterét: a hatékony megelőző tevékenység feltétele az anyagi, informatikai és szakdolgozói (prevenció nővér) háttér biztosítása.

As the results of the Vásárhely Health Program and the experience gained in the past few years have demonstrated – national healthcare programs can only prove to be successful if the national and international professional principles and guidelines are associated with local initiatives which, on one hand, consider the specific local demands and civil environment their starting point, on the other, they are supported by social service institutions not directly related to the healthcare system. The key to successful healthcare projects lies in extensive local collaboration. Preventive activities – after defining professional and motivational aims – should rely on experts such as teachers and family doctor teams, who are in the closest relation to those involved, with view to fulfil national healthcare objectives. The specific role of the healthcare system from this perspective is to provide an appropriate professional and infrastructural background to prevention, which means effective prevention can be achieved on condition that financial, information technological and professional background-preventive nurse – is provided.

Mi az EVP?

A Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Közgyűlése által 2008-ban elfogadott Egészséges Vásárhely Program (EVP) Hódmezővásárhely 10 éves népegészségügyi programja. Az Erzsébet Kórház-Rendelőintézet szervezeti egységeként működő programiroda feladata – az alapcélként mentén – városi népegészségügyi programok kidolgozása, koordinálása és megvalósítása. A programok kidolgozásakor figyelembe vesszük a Nemzeti Népegészségügyi Program által megfogalmazott hazai, valamint a nemzetközi népegészségügy szakmai irányelveit. Az Egészséges Vásárhely Program elért eredményei bizonyították, hogy széleskörű szakmai és települési összefogással a nemzetközi és hazai népegészségügyi célok elérhetők.

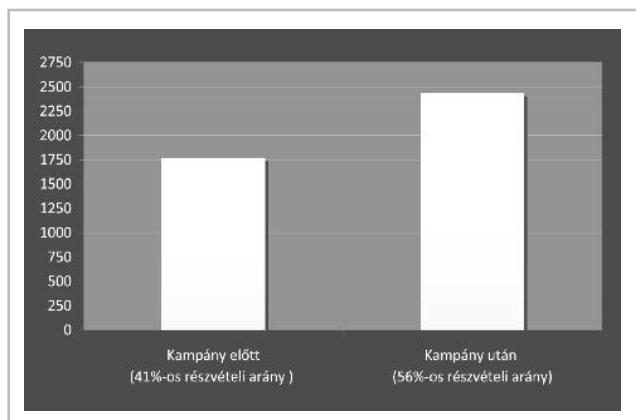
LEGFONTOSABB EREDMÉNYEK

Emlőszűrés

A Nemzeti Népegészségügyi Program szűrési programjai közül az egyetlen szervezett szűrés az emlőszűrés, amely értékelhető eredményeket mutat fel országosan. A szűréseken való részvételi arány (48%) messze elmarad a kívánatosnak tartott 70%-os részvételi aránytól. A minimum 70%-os részvételi arány alapozná meg a mortalitás olyan arányú csökkenését, hogy az 10-20 év múlva az egészséggazdasági mutatókkal is érzékelhető hatékonyságot bizonyítson. Az Egészséges Vásárhely Program a hódmezővásárhelyi nők 70%-os átszűrtségét tűzte ki célul.

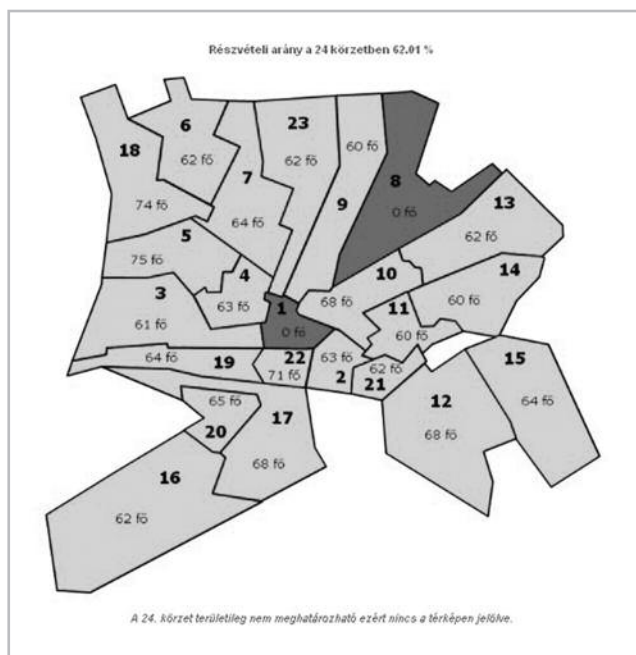
Hódmezővásárhelyen az Egészséges Vásárhely Program bevezetése előtt az emlőrák szűrésen résztvevő hölgyek aránya 41-43%-os volt. A programiroda – az önkormányzat és a kórház támogatásával – olyan motivációs rendszert dolgozott ki, amely százalékban határozta meg a háziiorvosi praxisok számára az emlőszűrésen elérendő célt. A program nagyszabású kommunikációs kampánnyal egészült ki, így az emlőszűrés részvételi aránya 41%-ról 56%-ra (1. ábra) nőtt; a praxisokban 625 nőt sikerült meggyőzni 4 hónap alatt a szűrésen való részvétel jelentőségéről, több praxisban sikerült elérni – néhányban meghaladni – a nemzeti szűrőprogramban meghatározott 70%-os célt.

Nagy lehetőséget kapott a város „Az emlőrákkal kapcsolatos egyenlőtlenségek csökkentése Hódmezővásárhelyen”

1. ábra
Háziorvosi emlőszűrő kampány

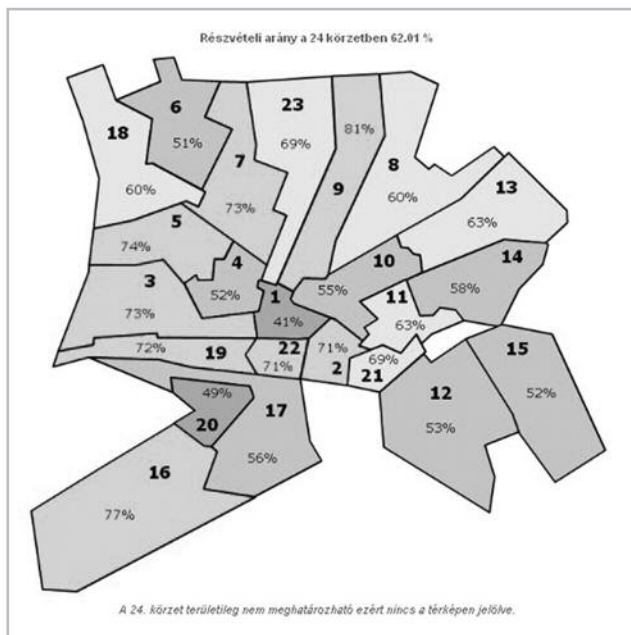
című nyertes pályázatával. A Bristol-Myers Squibb Foundation által kiírt pályázatra az Erzsébet Kórház-Rendelőintézet, az Egészséges Vásárhely Program, a Magyar Rákellenes Liga és a helyi szociális ellátásokat koordináló Kapcsolat Központ együtt adta be pályázatát. A pályázat lényege: az emlőszűrésen meg nem jelent, szociálisan hátrányos helyzetű hölgyeket meggyőzni az emlőszűrés fontosságáról. A Kapcsolat Központ munkatársai 1344 hölgyet kerestek fel az első évben, némely hölgnél 3-4 alkalommal is tettek látogatást (2. ábra).

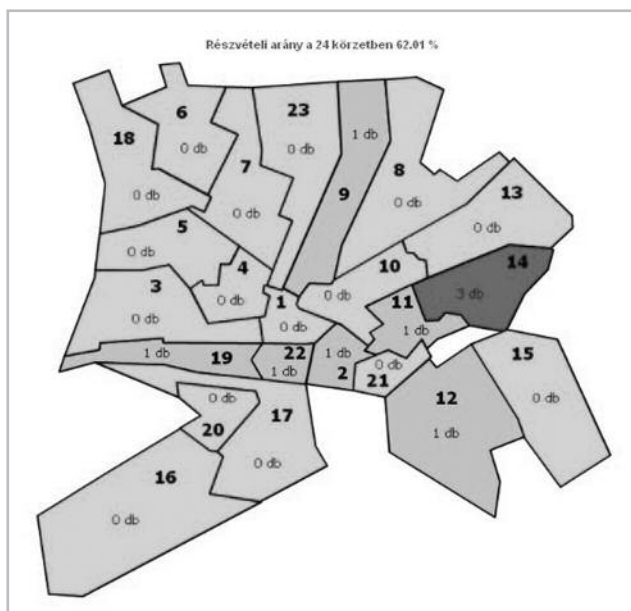
2. ábra
A közséhez tartozó Kapcsolat Központos munkatárs által meglátogatott személyek száma

A szociális munkások, a háziorvosok és asszisztensek meggyőző tevékenységének eredményeként a részvételi arány 62%-ra nőtt. Munkájukhoz hathatós támogatást nyújtott az EVP és a média, valamint a kórház mammográfiás bázisa. A lehető legpontosabb, naprakész információk elé-

rése érdekében támogató szoftvert fejlesztettünk ki, valamint honlap készült, melynek segítségével a szakmai csapatok – a praxisok, a szervezők és a kórház érintett munkatársai jogosultságuknak megfelelően – online rendszerben követhették az emlőszűrés szakmai és szervezési statisztikáit (3. és 4. ábra).

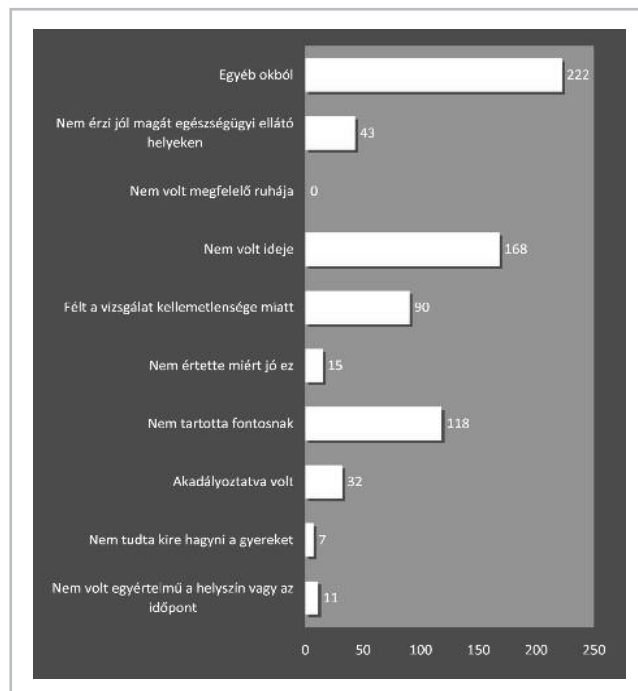
3. ábra
Szűrési részvétel aránya

4. ábra
Diagnosztizált emlőrák

A Kapcsolat Központ munkatársai a látogatások során kérdőívet töltöttek ki, melyek tanulságai felhasználhatók az emlőszűrés, illetve minden egyéb szervezett népegészségügyi szűrés során (5. ábra). A kérdésre adott válaszok értékelése, illetve megvitatása segített a szűrés szervező-

inek részvételre ösztönözni a szűrésen meg nem jelenő hölgyeket.

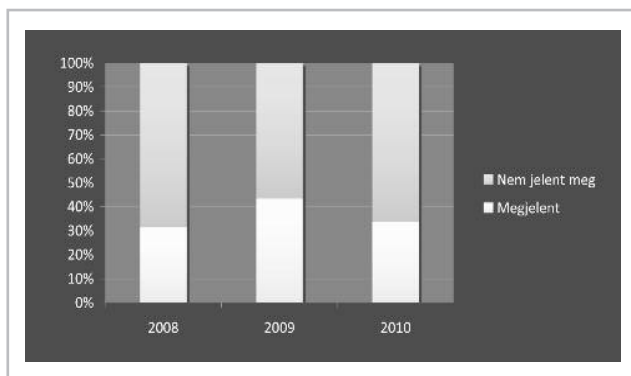

5. ábra
Miért nem ment el a meghívó ellenére az emlőszűrésre?

Mobil emlőszűrő állomás

A Magyar Rákellenes Liga 2008-ban adta át működtetésre mobil emlőszűrő állomását az Erzsébet Kórház-Rendelőintézet részére. A szűrőbusz Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megye kistépelüléseit látogatja. Az ÁNTSZ behívási listája és protokollja alapján az érintett hölgyek értesítést kapnak, emellett az első évben az érintett települések polgármesterei és háziorvosai is kaptak tájékoztatást a szűrőbusz érkezéséről; arra kértük őket, hogy népszerűsítsék a szűrési lehetőséget, ezen kívül plakátokon hirdettük a szűrőbusz érkezésének időpontját és helyszínét. A szűrési időszak zárásakor a megjelenési arány nagyon alacsony, 29%-os volt.

Az Egészségügyi Minisztérium „Kistépelüléseken lakók komplex népegészségügyi szűrése” című pályázatán elnyert forrás segítségével 2009-ben tervszerű kommunikációs munkát végeztek az EVP munkatársai a településeken. Minden település polgármesterét, háziorvosát és a kijelölt települési koordinátorát meglátogatták és személyesen tájékoztatták őket az emlőszűrés jelentőségéről, illetve a szervezési teendőkről. Motiváló tényezőként megjelenési százalékhöz kötött anyagi juttatást biztosítottunk, melyet szerződésben rögzítettünk. A szűrési időszak végére az előző évi 29%-ról a részvételi arány 43%-ra emelkedett (6. ábra). A 2010-es évben már nem állt rendelkezésünkre támogatási forrás sem a programiroda, sem pedig a települési szervezők részére, így a kapcsolattartás kizárólag a hagyományos távolsági kommunikációban merült ki. Ez a részvételi arány 33%-ra való csökkenéséhez vezetett.

6. ábra
Részvételi arány az emlőszűrő buszon

EGYÉB PROGRAMOK

Az EVP vastagbél szűrőprogramja két külön szervezésben valósult meg Hódmezővásárhelyen: az Erzsébet Kórház-Rendelőintézet saját fejlesztésű programja mellett futott egy, az ÁNTSZ-szel és az Országos Tisztiorvosi Hivatallal közös pilot program. A két szűrésen nagyon rövid idő alatt (3 hónap) 1600 fő szűrésére került sor.

A daganatos megbetegedések megelőzése érdekében a gyermekek és a felnőttek körében a melanoma kockázatsökkentő, valamint a dohányzásleszoktató, a szív- és érrendszeri megbetegedések megelőzése érdekében mozgásnépszerűsítő programokat indítottunk.

A melanoma kockázatsökkentő programunk lényege, hogy a diákokkal közvetlenül kapcsolatban álló tanárok, védőnők és gyermekorvosok egy interaktív előadás során tájékoztatást kapnak az Erzsébet Kórház-Rendelőintézet vezető bőrgyógyásztól a kockázatsökkentés főbb elemiről, valamint a melanoma felismeréséről. Az oktatások után a pedagógusok és az iskolai védőnők adják tovább ismereteiket pedagógustársaiknak, gyerekeknek és szülőknek. Minden évben a napozás veszélyeit kiemelve tájékoztató anyagot kapnak a gyermekek, így közvetlenül is több ezer gyermek jut információhoz a napozás ártalmairól.

Dohányzásleszoktató programunk az önkormányzati dolgozók leszoktatásával kezdődött 2009-ben, lakossági leszoktató programunk jelenleg is zajlik. A programra minden hódmezővásárhelyi nagykorú, állandó lakhellyel rendelkező lakos jelentkezhet. Az egyedülálló konstrukció lényege, hogy a leszokást támogató gyógyszer egyharmadát a páciens, egyharmadát Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzata, egyharmadát pedig a gyógyszert gyártó cég biztosítja. A leszoktatás orvosi kontroll mellett zajlik fél éven át, és visszaszokás esetén a lakos visszafizetési kötelezettséget vállal. A programot támogatja a Dohányzásról Leszoktatást Támogató Központ, melyet a helyi média támogatásával kommunikációs kampány is kiegészít. A felnőtt lakosságot a munkahelyek menedzsmentjei és a foglalkozás-egészségügyi orvosok támogatásával igyekszünk meggyőzni, emellett az iskolarendszeren belül a diákok felvilágosítását kortárssegítő csoportok indításával tervezzük.

Az aktív testmozgás elterjesztése, a mozgásban gazdag életmód népszerűsítése az egyik leghatékonyabb lakosság szintű megelőzési lehetőség az Egészséges Vásárhely Program számára. A vásárhelyi iskolákban az önkormányzat az országban először vezette be a mindennapos testnevelést, emellett iskolai keretek között minden diáknak lehetősége van úszástanulásra. Azon gyermekeknek, akik valamely okból nem akarnak úszni, lehetőséget biztosít a város más sport tevékenységre, így a sportolási kötelezettség alól kibújni nem lehet. A pedagógusok elkötelezettségét mutatja, hogy nagyszámú iskolai, illetve városi egészség- és sportrendezvény kerül megszervezésre a városban.

Az EVP 2011-ben is folytatja onkológiai, a gyermekeket és fiatalokat támogató, valamint a lakosságot közvetlenül megszólító programjait. Az önkormányzat az EVP új elemeként elindítja a lelki egészségvédelem városi szintű programját, melyet egy városi szintű mentálhigiénés felmérés előz meg – ennek elemzése után kerül sor a főbb mentálhigiénés beavatkozási területek és feladatok meghatározására. Továbbra is figyelembe vesszük a WHO Egészséges Városok Magyarországi Szövetségének iránymutatásait és felhasználjuk a Cittaslow mozgalom – „élhető város” – alapértékeit. A Cittaslow mozgalomhoz – mely az életminőséget a középpontba állító városok hálózata – Magyarországon először Hódmezővásárhely csatlakozott.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az Egészséges Vásárhely Program városi szintű népegészségügyi akciókat dolgozott és dolgoz ki, emellett az

érintett szakmacsoportokkal közösen koordinálja e programok megvalósulását. Az eredményekhez a pedagógusok, gyermek- és felnőtt háziorvosok, asszisztensek, védőnők, szociális munkások, kórházi orvosok, ápolók és önkormányzati dolgozók elkötelezett munkája és a lakosság fogékonysága járult hozzá. Gyermekkorban a pedagógusoknak meghatározó szerepe van az egészségtudatos magatartás formálásában. A háziorvosi teamek szerepe az egészségnevelésben és az életmód-tanácsadásban nélkülözhetetlen. A szív-érrendszeri, valamint a daganatos megbetegedések megelőzésében és korai szűrésében a háziorvosi praxisok közreműködése elengedhetetlen. Kiemelendő, hogy „a háziorvosok – bírván pácienseik bizalmát – képesek a leginkább hitelt szerezni a szűrőprogramoknak, mindenki másnál jobban tudják motiválni és aktivizálni a meghívottakat arra, hogy elfogadják a felajánlott szűrővizsgálatokat” [4]. A vásárhelyi eredmények azt mutatják, hogy azon háziorvosi praxisokban, ahol van lehetőség több asszisztens foglalkoztatására, az eredmények számottevően javultak: akad például olyan praxis, ahol az emlőszűrésen részt vevő hölgyek részvételi aránya eléri a 80%-ot.

A szervezés tapasztalatai alapján egyértelműen megállapítható, hogy a népegészségügyi szűrések szervezését a lakosokhoz lehető legközelebb kell végezni, ezen felül nagyfokú egészségkommunikációs tevékenységgel kell az alapellátás munkáját segíteni. Az Egészséges Vásárhely Program modellértékű, mely jól példázza Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzatának elhivatottságát a lakosok életminőségének javításában.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Állami Számvevőszék jelentés az egyes onkológiai szűrési programokra fordított pénzeszközök hasznosulásának ellenőrzéséről. 2008. május
[http://www.asz.hu/ASZ/jeltar.nsf/0/B9812BDBD9921EC5C125744E0054B627/\\$File/0805J000.pdf](http://www.asz.hu/ASZ/jeltar.nsf/0/B9812BDBD9921EC5C125744E0054B627/$File/0805J000.pdf)
- [2] 1066/2001 (VII.10) kormányhatározat az Egészséges Nemzetért Népegészségügyi Programról.

- <http://www.vitalitas.hu/?ctype=1&did=3333>
- [3] 46/2003. (IV.16.) OGY határozat a Nemzeti Népegészségügyi Programról.
<http://color.oefi.hu/melleklet/NNP.pdf>
- [4] Népegészségügyi onkológiai szűrések Minőségbiztosítási kézikönyv és módszertani útmutató ÁNTSZ 2005

A SZERZŐK BEMUTATÁSA

Gyurisné Pethő Zsuzsanna diplomás ápoló. 1995-ben végzett a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Egészségügyi Főiskolai Karán. 2001-ben az SZTE Gazdaságtudomány Karán Egészségügyi Közgazdasági és Menedzser Szakoklevelet szerzett. 21 évet dolgozott az SZTE szívsebészetén, extracorporális keringető vezető

kardiotechnikusa, ápolásigazgatója majd az Egészségügyi Főiskolai kar tanársegédje. 2002-től az ÁNTSZ Csongrád Megyei Intézetének szűrési, nemfertőző megbetegedések és a veleszületett megbetegedések koordinátora. 2007-től a Vasútegészségügyi NKK Kft. Szeged Központ vezető asszisztense és minőségügyi megbízottja. Munkája mellett 2007-től az Egészséges Vásárhely Program szaktanácsadója, majd 2011 januárjától programigazgatója.

Dr. Kallai Árpád bemutatása lapunk IX. évfolyamának 4. számában olvasható.